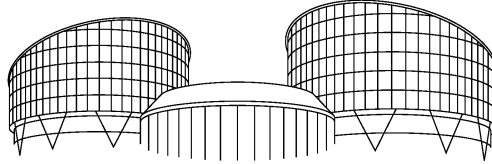

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

П'ята СЕКЦІЯ

СПРАВА «ЛЕАС ПРОТИ ЕСТОНІЇ»

(Заява № [59577/08](#))

© Переклад: адвоката, кандидата юридичних наук, доцента,
заслуженого юриста України
Олександра Дроздова

адвоката, кандидата юридичних наук,
директора Адвокатського бюро «Дроздова та партнери»
Олени Дроздової

Юлії Ісаєвої

Офіційне цитування:
CASE OF Leas v. Estonia
(applications no 59577/08)

Офіційний текст англійською мовою:
<http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-109343>

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ
6 березня 2012 року
ОСТАТОЧНЕ
06/06/2012

Рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Текст рішення може підлягати редакційним виправленням.

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

У справі «Леас проти Естонії»,

Європейський суд з прав людини (П'ята Секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Ніна Ваджич, *Президент*,
П'єр Лоренцен,
Ханлар Гаджиєв,
Миряна Лазарова-Трайковська,
Джулія Лаффранке,
Линос-Александр Сициліанос,
Ерік Мьосе, *судді*,

та Сорен Нільсон, *Секретар Секції*,

після обговорення за зачиненими дверима 14 лютого 2012 року, постановляє таке рішення, що було ухвалено в той же день

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№ 59577/08) проти Республіки Естонія, яку було подано до суду на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод ("Конвенція") громадянином Естонії, Йоханнес Леасом ("заявник"), 28 листопада 2008 року.

2. Заявника представляв А. Люберг, юрист, який практикує у Талліні. Уряд Естонії ("Уряд") було представлено уповноваженим, М. Куубергом, Міністерства іноземних справ.

3. Заявник скаржився, зокрема, що через обмеження йому доступу до файлу відеозапису спостереження (нагляду) у кримінальному провадженні проти нього, було порушено принцип рівності сторін і не було надано належних умов для підготовки захисту.

4. 8 березня 2010 року Президент П'ятої Секції вирішив звернутися до Уряду. Також було прийнято рішення щодо прийнятності та суті заяви одночасно (п. 1 статті 29).

5. 1 лютого 2011 року Суд змінив склад Секцій (п. 1 Правила 25 Регламенту Суду) та заяву було передано до новоствореної Першої Секції.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. Заявник народився у 1943 році та проживає у Лемсі.

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

А. Досудове слідство

7. 31 травня 2005 року було порушено кримінальну справу проти заявника - мера сільської місцевості (*vallavanem*) (*губернатора муніципалітету*) Кіхни, чинного на той період часу. Заявника підозрювали у вимаганні хабара (*pistise võtmine*) відповідно до п. 2 статті 293 Кримінального кодексу (*Karistusseadustik*). Стверджується, що він запропонував Л., представнику товариства з обмеженою відповідальністю OÜ G. (ТОВ), взяти участь у конкурсі на проведення робіт із реконструкції будівель порту та місцевого музею. Стверджується, що він запропонував забезпечити успішну участь компанії, за що отримає нагороду, сплачену після попередньої оплати компанії муніципалітетом, у розмірі 10 % від суми операції.

8. 3 липня 2005 року прокурор надав дозвіл (*jälitustoimingu luba*) (дозвіл LÄRP 16/273) на спостереження (нагляд) за заявником. Дозвіл надано на один день і він був чинний з 6 по 10 червня 2005 року.

9. Відповідно до звіту про спостереження (нагляд) від 7 червня 2005 року таємне візуальне спостереження за заявником було проведено у той же день. Заявник зустрів Л., який дав йому пластиковий пакет, який заявник поклав у кишеню. Відеозапис події були додані до звіту про спостереження (нагляд).

10. 9 червня 2005 року прокурор надав ще один дозвіл на застосування заходів спостереження у кримінальній справі, але вочевидь, на підставі цього дозволу не було застосовано жодних заходів.

11. 10 червня 2005 року Голова Талліннського міського суду надав дозвіл на прослуховування, приховане спостереження та аудіозапис співбесіди з Л. Такий дозвіл охоплював десятиденне спостереження та діяв до 10 липня 2005 року.

12. Відповідно до звіту про спостереження від 12 липня 2005 року таємні аудіозаписи розмов між заявником і Л. були зроблені 14, 29 червня та 5 липня 2005 року. Аудіозаписи та витяги стенограм розмов були додані до звіту спостереження (нагляду).

13. 5 липня 2005 року заявник та Л. були затримані співробітниками поліції під час зустрічі у машині заявника. Їх затримання було зафіксовано на відео. Із матеріалів запису слідувало, що у бардачку машини заявника було знайдено поліетиленовий пакет, що містив 85 000 крон (приблизно 5 430 євро (EUR)), та банківську квитанцію, виписану на ТОВ.

14. Заявник заперечував проти усіх звинувачень. Його тримали під вартою до 21 липня 2005 року. Л., якому було пред'явлено обвинувачення щодо давання хабара, і О. (менеджер ТОВ), який був

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

звинувачений як співучасник злочину, визнали себе винними та не були взяті під варту.

15. 25 липня 2005 року прокурор відмовився надавати заявникові дозвіл на доступ до інформації, зібраної у результаті заходів спостереження (нагляду), оскільки це може зашкодити кримінальному провадженню або призвести до кримінального правопорушення.

16. 2 січня 2006 року, після того як заявник ознайомився із матеріалами кримінальної справи, він звернувся до прокурора про надання рішень прокурора та судді, якими надано дозволи на застосування заходів спостереження (нагляду), і клопотав, щоб їх було долучено до матеріалів кримінальної справи, аби можна було оцінити законність заходів спостереження (нагляду). 12 січня 2006 року прокурор надав відповідь, що дозволи на здійснення наглядових заходів зберігаються у матеріалах спостереження (*jälitustoimik*) і не повинні бути включені до матеріалів кримінальної справи: лише останні звіти повинні бути включені до звіту про спостереження (нагляд) разом із додатками.

17. З 18 по 21 квітня 2006 року прокурор склав обвинувальний акт. Згідно із зазначеними в ньому обвинуваченнями, заявник запропонував Л. взяти участь у конкурсі на проведення робіт із реконструкції портових споруд та у місцевому музеї. Заявник просив та отримав, відповідно, 45 000 крон (2 880 євро) та 85 000 крон (5 430 євро) для забезпечення успішності пропозицій компанії Л.

18. 27 квітня 2006 року заявник знову звернувся до прокурора щодо заходів спостереження. Він наголосив, що надання можливості ознайомитися з дозволами на заходи спостереження необхідно для того, щоб оцінити законність доказів, які було отримано із матеріалів спостереження (нагляду) для використання у матеріалах кримінальної справи. Крім того, він хотів з'ясувати, чи було отримано додаткову інформацію у результаті застосування заходів спостереження, і запитував доступ до неї, якщо така інформація існувала, щоб як і сторона обвинувачення, він міг представити її частини як докази.

19. 28 квітня 2006 року прокурор відхилив клопотання, зазначивши, що до матеріалів кримінальної справи було включено лише інформацію, що базується на доведених фактах (*tõendamiseseme asjaolud*)

В. Судові провадження

1. Провадження у суді першої інстанції.

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

20. 8 травня 2006 року заявник звернувся до Пярнуського місцевого суду із вимогою отримати дозволи на застосування заходів спостереження (нагляду), включених до матеріалів кримінальної справи. Він також зазначив, що представники державного обвинувачення мали можливість вибрати інформацію, яку саме вони вважали релевантною з матеріалів спостереження (нагляду), і заявник стверджував, що принцип рівності сторін вимагає, щоб йому було також надано доступ до всієї інформації, зібраної з використанням засобів спостереження (нагляду). Заявник просив суд зобов'язати прокуратуру надати йому такий доступ.

21. 10 травня 2006 року заявник, разом із Л., О., та ТОВ постали перед Пярнуським місцевим судом.

22. Під час слухань 11 вересня 2006 року та 22 січня 2007 року заявник звернувся із клопотаннями щодо надання дозволів на спостереження. Він також висловив стурбованість щодо можливості того, що Л. діяв із відома та під керівництвом поліції. На слуханні від 22 січня 2007 року поліцейський, П., був допитаний на вимогу представника заявника, який поставив чимало питань поліцейському про різні процесуальні дії, здійснені під час досудового розслідування.

23. 22 січня 2007 року суд задовольнив клопотання. Він постановив надати доступ адвокату заявника до інформації про спостереження, зібраній у кримінальній справі. Судом також було доручено поліції надати до суду дозволи на спостереження (нагляд) (дозвіл прокурора LÄRP 16/273 і дозвіл, наданий 10 червня 2005 року Головою Талліннського міського суду).

24. 5 лютого 2007 року адвокат заявника повідомив суд, що департамент поліції, у володінні якого були матеріали спостереження (нагляду), відмовився надавати йому доступ, обґрунтовуючи це тим, що відповідно до чинного законодавства адвокат заявника міг мати доступ лише на підставі довіреності, наданої заявником, і завіреної нотаріально. Адвокат звернувся до суду із вимогою змінити рішення і надати доступ і адвокату, і заявникові.

25. 7 лютого 2007 року місцевий суд зобов'язав поліцію надати спільно заявнику та його адвокату доступ до матеріалу, зібраного у результаті проведення заходів спостереження. Суд також знову заявив, що поліції доручено надати дозволи на спостереження до суду.

26. 8 лютого 2007 року начальник поліції вирішив, що заявник, але не його адвокат, може мати доступ до матеріалів, на яких ґрунтуються обвинувачення проти нього.

27. Під час судового слухання 12 лютого 2007 року захисник заявника повідомив суд, що поліція відмовилася виконати постанову суду і що заявник вважає, що його захист був серйозно

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

скомпрометований. Державне обвинувачення вважало, що рішення керівника поліції має бути скасовано. Він скасував це рішення 16 лютого 2007 року. На цьому ж слуханні суд оголосив, що він тим часом дослідив дозволи на спостереження (нагляду). Відповідно до протоколу слухання суддя коротко виклав зміст дозволу прокурора LÄRP 16/273 від 9 червня 2005 року та дозволу, наданого 10 червня 2005 року Головою Талліннського міського суду. Судове засідання було відкладено, щоб заявник та його адвокат могли ознайомитись із матеріалами, зібраними за результатами заходів спостереження (нагляду).

28. 4 квітня 2007 року у приміщенні департаменту поліції заявнику та його адвокату було надано доступ до дозволу прокурора LÄRP 16/273 від 9 червня 2005 року та дозволу, наданого 10 червня 2005 року Головою Талліннського міського суду. Керівник поліції повідомив місцевий суд, що адвокат заявника не бажав вивчати інші матеріали, зібрані з використанням заходів спостереження (нагляду), оскільки дані були такими ж, як і ті, що містяться в матеріалах судової кримінальної справи.

29. Під час слухання справи 17 травня 2007 року адвокат заявника стверджував, що у приміщенні поліції їм було запропоновано дослідити ті ж матеріали, які мають бути розглянуті в суді, і не було надано доступу до іншої інформації. Він стверджував, що таємні записи не були допустимими як докази, і повторював, що прокурор мав кращу можливість відібрати та представити докази, зібрані за результатами спостереження. Він підтвердив свою стурбованість у тому, що Л. співпрацював із поліцією.

30. Під час судового слухання від 15 жовтня 2007 року прокурор встановив, що на слуханні 12 лютого 2007 року суд помилився стосовно номеру дозволу на спостереження, виданого прокурором. Тим часом дозвіл знову було надано суду. Суд вказав, що дозвіл прокурора LÄRP 16/273 було надано 3 червня 2005 року. Заявник поставив питання про плутанину щодо фактів, що належить довести, - не тільки щодо кількості дозволів на спостереження, але також даних, що стосувалися дат, коли вони були видані. Він звернувся до суду із вимогою зобов'язати прокурора надати дозволи під час слухань. Прокурор наполягав, що дозволи на спостереження (нагляд) зазвичай не були включені до матеріалів судової справи, але за таких обставин він вважав за доцільне долучити дозволи до справи. Після короткої перерви прокурор забезпечив і надав під час слухання дозвіл прокурора LÄRP 16/273 від 9 червня 2005 року та дозвіл, наданий 10 червня 2005 року Головою Талліннського міського суду. Такі дозволи було залучено до справи. Прокурор і суд підтвердили, що дозвіл від 9

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

червня 2005 року було подано до суду, але на його підставі не було здійснено спостереження (нагляд). Вимога заявника про надання та залучення до матеріалів справи останнього дозволу було відхилено.

31. 30 листопада 2007 року Пярнуський місцевий суд визнав заявника винним у вчиненні злочину, встановив умовний термін ув'язнення строком на два роки і шість місяців. Л. та його компанію (OÜ G.) було засуджено за хабарництво. Провадження щодо О. було припинено через незначний характер вини та відсутність публічного інтересу до продовження щодо неї. Аналогічне клопотання прокурора щодо Л. було відхилено судом.

32. Суд посилався на твердження Л. та О., які визнані винними у передачі ЕЕК (естонських крон) 130,000 (EUR 8,310) у двох епізодах. Твердження Л. були підтверджені заявами О., яка зняла гроші з банкомата та банку так, щоб Л. міг передати їх заявникові. Суд вважав неправдоподібним, що Л. і О. могли б надавати обвинувальні заяви як стосовно себе, так і заявника без наявності певних підстав для таких тверджень. Жоден з обвинувачених не заявив, що вони звинувачують будь-якого з їхніх співучасників.

33. Що стосується першого епізоду хабарництва, то суд у подальшому також посилався на відеоролик зустрічі Л. і заявника, під час передачі пластикового мішка, який заявник поклав у кишеню. Відповідно до звіту спостереження від 7 червня 2005 року прихований відеозапис був дозволений прокурором. Суд зазначив, що прокурор надав дозвіл 3 червня 2005 року, який був наданий на один день спостереження; і мав строк дії з 6 по 10 червня 2005 року. Суд не встановив жодних підстав для того, щоб вважати діяльність спостереження незаконною чи ненадійною: це було здійснено за один день, протягом встановленого періоду. Крім того, Суд посилався на випуску з банку, за змістом якої ці гроші було знято незабаром після того, як компанія заявника отримала аванс від муніципалітету. Невдовзі після виходу Л. дав гроші заявнику. Суд також розглянув два звукозаписи, вилучені у Л. Записи включали розмови Л. із заявником, з яких можна було зрозуміти, що вони узгодили платежі, і що Л. дав заявнику ЕЕК 45 000 (естонських крон).

34. Що стосується другого епізоду хабарництва, то суд заслухав декількох свідків – службовців муніципалітету та представників компаній, від імені яких Л. зробив фіктивні заявки для того, щоб пропозиція власної компанії була найкращою. Суд також заслухав секретні аудіозаписи від 14, 29 червня та 5 липня 2005 року на підставі дозволу, наданого Головою Таллінського міського суду 10 червня 2005 року. Він зазначив, що у нього не було підстав для сумніву в тому, що дозвіл на спостереження є законним. Записами були розмови між Л. та

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

заявником і вміщували посилання на конкретні суми грошей. Крім того, на засіданні було відтворено відеозапис арешту заявника та Л. 5 липня 2005 року, на якому було видно, що пакет із ЕЕК 85 000 (крон) разом із квитанцією банку було знайдено у бардачку машини заявника. Також було використано декілька додаткових документів та свідчень.

2. Проведення в апеляційному суді

35. Заявник відхилив обвинувачення та оскаржив рішення місцевого суду. Він стверджував, зокрема, що йому не було надано доступу до всієї інформації, зібраної внаслідок застосування заходів спостереження, і що це порушило принцип рівності сторін та його право на захист. Він також скаржився на плутанину у датах і номерах дозволів на застосування заходів спостереження (нагляду). Суду було надано – поза слуханнями – 2 прокурорські дозволи із датами від 3 та 9 червня 2005 року, які, очевидно, мали один порядковий номер.

36. Що стосується дозволу, наданого Головою Талліннського міського суду від 10 червня 2005 року, заявник зазначив, що спостереження було проведено протягом десятиденного строку та було чинним до 10 липня 2005 року. Він зауважив, що аудіозаписи були зроблені на підставі цього дозволу від 14, 29 червня та 5 липня 2005 року. Оскільки заявникові не було надано дозволу до усієї інформації, зібраної у результаті застосування заходів спостереження (нагляду), було неможливо встановити, чи дійсно застосування заходів, про які йдеться, фактично обмежувалися дозволеними 10 днями. Він зазначив, що термін між першою (14 червня) і останньою (5 липня) таємною технічною фіксацією становив більше десяти днів. Міський суд лише зазначив, що не мав підстав для сумніву в тому, що дозвіл на спостереження був законним, але він не висловив думки у своєму рішенні щодо законності заходів спостереження, а саме, чи було перевищено санкційований десятиденний строк.

37. Заявник також наголосив на стурбованості, що Л. діяв в інтересах та під керівництвом поліції.

38. Прокурор стверджував, що суд дослідив законність доказів, отриманих із використанням заходів спостереження, усіма доступними йому засобами, і зазначив, що відповідно до Закону про державну таємницю суд мав можливість перевірити інформацію, що надійшла за результатами спостереження, як те було потрібно. Внаслідок цього аргумент заявника про те, що суддя розглянув процес спостереження поза слуханнями, був недоречним: суд виконав свої завдання та продемонстрував відповідний рівень інтересу до інформації, яка стосується кримінальної справи.

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

39. 19 березня 2008 року Апеляційний суд Таллінна залишив у силі рішення місцевого суду. Суд визнав, що засудження заявника було в будь-якому випадку правомірним, навіть якщо докази, оскаржені стороною захисту, були б скасовані.

40. Апеляційний суд визнав, що немає переконливих підстав вважати, що Л. співпрацював із поліцією; той факт, що йому було пред'явлено обвинувачення у вчиненні правопорушення у більшій мірі підтвердило те, що поліція отримала інформацію від третіх осіб, в інтересах яких це була та частина інформації спостереження (нагляду), яка зберігалася у таємниці. Апеляційний суд визнав, що право заявника на змагальний судовий процес не було порушено через те, що прокурор - а не сторона захисту - мав доступ до всієї інформації, зібраної з використанням заходів спостереження. Суд вважає, що не було підстав переважувати матеріали кримінальної справи непотрібною інформацією. Право на захист не було порушено через те, що прокурор не надав інформацію, як доказ проти заявника. Місцевий суд також не враховував докази, які не були розглянуті під час судових слухань.

41. Апеляційний суд обґрунтовував, що слід зважати на доцільність і цілісність доводів місцевого суду у ситуації, коли місцевий суд розглянув законність доказів, отриманих на підставі Закону про нагляд за межами слухань справи. Відповідно до Закону про суди, судді мали доступ до державної таємниці. Місцевий суд не розглядав матеріали спостереження таємно; переважно згодом було відображено його аналіз у протоколі судового засідання.

42. Апеляційний суд був задоволений тим, що місцевий суд розглянув дозволи на спостереження. Зі свого боку, він детально проаналізував зміст дозволів та заходів спостереження, які було здійснено на їх основі, і вважає, що не може бути жодного сумніву, що дозволи на спостереження були надані заднім числом. Далі було встановлено судом, що оскільки не було здійснено нагляд за діяльністю на підставі дозволу від 9 червня 2005 року та оскільки дозвіл не використовувався як доказ, не було підстав для залучення такого дозволу до матеріалів справи.

43. Заявник, звертаючись у подальшому до Верховного Суду, зокрема, зазначив, що він не знав під час провадження у місцевому суді, що в період між публічними слуханнями суд розглянув не лише дозволи на спостереження, але й інші матеріали спостереження. Він стверджував, що якби це було так (як заявлено було прокурором в Апеляційному суді та зазначено в рішенні апеляційного суду), вимоги публічного слухання та змагального судового процесу були порушені.

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

44. У своїй відповіді на апеляцію заявника прокурор, зокрема, прямо заявив, що у цій справі суддя місцевого суду дослідив дозволи на спостереження та матеріали спостереження.

45. 5 червня 2008 року Верховний Суд відхилив апеляцію заявника.

II. ВІДПОВІДНІ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРАКТИКА

A. Кримінально-процесуальний кодекс

46. Статтею 111 Кримінально-процесуального кодексу (*Kriminaalmenetluse seadustik*) (Кодекс) передбачено, що інформація, отримана в результаті спостереження (нагляду), є допустимими доказами, якщо така інформація зібрана відповідно до вимог законодавства.

47. Відповідно до статті 112 Кодексу дозвіл на спостереження (нагляд) (*jälitustoimingu luba*) може бути наданий суддею досудового розслідування (слідчим суддею) або прокурором, залежно від виду діяльності щодо спостереження, що є предметом розгляду.

48. Стаття 113 Кодексу встановлює, що звіт про спостереження (нагляд) має містити, зокрема, інформацію, отриману шляхом застосування заходів спостереження (нагляду). Фотографії, фільми, аудіо та відеозаписи у разі необхідності мають бути додані до звіту.

49. Стаття 115 Кодексу стосується таємного спостереження і дія статті 118 поширюється на прослуховування, приховане перехоплення та спостереження за інформацією. Вказаними статтями передбачено, що інформацію, отриману шляхом застосування відповідних заходів спостереження (нагляду), має бути включено до звіту про спостереження (нагляду) у тих випадках, коли це необхідно для вирішення кримінальної справи (Стаття 115 § 3 і стаття 118 § 2, відповідно).

50. Частиною 2 статті 121 Кодексу передбачено, що за вимогою заінтересованої особи їй або йому може бути надано дозвіл на дослідження матеріалів спостереження (нагляду), якщо останні проводяться щодо неї/нього. Однак, у деяких випадках така інформація з дозволу прокурора може бути прихована. До таких випадків відносяться, зокрема, випадки, коли інформація стосується приватного життя інших осіб; її розголошення може зашкодити права і свободам інших осіб; це стосується державної таємниці; її розкриття може поставити під загрозу життя, здоров'я, честь, гідність або майно співробітника органу нагляду; особі, яка займається наглядовою

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

діяльністю або була прийнята на роботу для спостереження (нагляду), або конфіденційність співробітництва останньої з органом наглядової діяльності; або де розголошення може спричинити шкоду кримінальному провадженню у справі або спричинити кримінальне правопорушення. Також інформація може бути прихована, якщо її неможливо відокремити або розкрити без виявлення зазначеної вище інформації.

В. Закон про спостереження (нагляд)

51. Статтею 8 (1) Закону про спостереження (нагляд) (Закон¹) (*Jälitustegevuse seadus*) зобов'язано агентства із спостереження (нагляду) захищати осіб, які беруть участь у нагляді, і зокрема, забезпечувати таємницю їхнього співробітництва.

52. Статтею 10-4 (1) Закону передбачено, що інформація, зібрана під час процедури спостереження, зберігається у матеріалах спостереження (*jälitustoimik*).

53. Статтею 16 (4) Закону регламентовано, що застосування відомостей про нагляд як доказ у кримінальній справі не може призвести до розголошення таємної інформації про нагляд або ідентифікації осіб, які займаються наглядовою діяльністю або залучені до такої діяльності без їхньої згоди.

54. Відповідно до статті 17(2) Закону право особи на вивчення матеріалів, що стосуються наглядової діяльності, може бути обмежена на підставах, подібних до тих, що передбачені статтею 121 § 2 Кодексу (див. п. 50 вище).

55. Стаття 18 Акта передбачає, що кожен може подати заяву до керівника органу нагляду або вищестоящого органу, або до прокуратури проти діяльності агентства спостереження (нагляду) при проведенні наглядової діяльності. Крім того, кожен має право звернутися до суду, якщо його права та свободи були порушені в результаті проведення спостереження (нагляду).

С. Закон про державну таємницю.

56. Статтею 4-1(3) Закону про державну таємницю (Закон) (*Riigisaladuse seadus*), чинною на той період часу, встановлено, що інформація, зібрана органами нагляду на підставі статей 115-120 Кодексу, і методи, тактичні та технічні засоби, що використовуються для її збору, до того, як така інформація може бути використана як доказ, належала до державної таємниці та відповідала класифікації «обмежено».

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

57. Відповідно до статті 23(1)(4) Закону судді мають право доступу до державної таємниці.

58. Статтею 25 Закону передбачено, що учасники кримінального провадження мають право доступу до класифікованої інформації «обмежено», «конфіденційно» чи «таємно» на підставі вмотивованого розпорядження слідчого чи прокурора, або рішення суду, якщо доступ неминуче був необхідним для винесення рішення по кримінальній справі. Доступ не може бути надано, якщо це ставить під загрозу виконання обов'язків захисту та секретності, передбачених в розділі 8 (1) Закону (див. пункт 51 вище) та державної таємниці, яку віднесено до «таємної».

D. Практика Верховного Суду.

59. У рішенні від 17 січня 2005 року (справа №3-1-1-114-04) Палата з розгляду кримінальних справ Верховного Суду висловила однозначну позицію стосовно застосування статті 111 Кодексу, що будь-яке порушення збору інформації шляхом спостереження (нагляду) виключає прийнятність такої інформації як докази.

60. У рішенні від 5 грудня 2008 року (справа № 3-1-1-63-08) Палата з розгляду кримінальних справ Верховного Суду стверджує, що будь-яке порушення процесу збирання доказів шляхом застосування заходів спостереження (нагляду) автоматично призвело до недопустимості такої інформації як доказу. Суд постановив, що всі учасники процесу повинні мати можливість перевірити, чи було дотримано статтю 111 Кодексу. Таким чином, після отримання клопотання сторони щодо оцінки законності спостереження (нагляду), суд зобов'язаний перевірити наявність дозволу суду чи прокуратури та визначити, чи була використана як доказ інформація, дійсно отримана в ході санкційованої діяльності, та протягом уставленого періоду. Верховний Суд зазначив, що при визначенні законності спостереження (нагляду) суд повинен був забезпечити захист державної таємниці, що послужило підставою для заборони розголошення матеріалів справи спостереження під час судового засідання. Однак суд міг оголосити свою думку щодо законності спостереження. Розкриття сторонам думки суду з цього питання має бути зафіксовано в протоколі судового засідання та, у разі необхідності, відображено у судовому рішенні.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТИВ 1 ТА 3 (b) СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

61. Заявник скаржився на порушення принципу рівності сторін і відсутності належних засобів підготовки захисту у зв'язку із відсутністю доступу до матеріалів спостереження (нагляду). Він посилався на статтю 6 Конвенції, у відповідній частині якої зазначено наступне:

“1. Кожен має право на справедливий ... розгляд його справи судом... у разі встановлення будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення....

...

3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

...

(b) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;

...”

62. Уряд заперечив проти такого аргументу.

A. Прийнятність.

.....1. Доводи сторін.

63. Уряд стверджував, що заявник не вичерпав національні засоби правового захисту. По-перше, заявник не використав своє право на звернення до суду, що гарантовано статтею 18 Закону про нагляд, яким він міг би скористатись, якщо б вважав, що його права та свободи було порушено діяльністю органів спостереження (нагляду). По-друге, до складення обвинувального акта заявник міг подати заяву до прокуратури, оскаржуючи процесуальний акт чи наказ органу розслідування у разі, якщо б він вважав, що його права дійсно порушено. Скарга на рішення прокуратури може бути подана до місцевого суду (статті 228 та 230 Кодексу відповідно). Уряд стверджував, що заявник не оскаржував рішення прокурора від 12 січня та 28 квітня 2006 року.

64. Уряд також стверджував, що заявник не порушив питання конституційності відповідних положень Кодексу або Закону про нагляд.

65. Нарешті, Уряд вказав, що несанкційоване та незаконне спостереження (нагляд) є підставою для покарання за Кримінальним кодексом, але заявник не подав жодних скарг щодо цього.

66. Заявник стверджував, що у разі незгоди із рішенням прокурора під час досудового провадження будь-яке клопотання, в якому відмовлено прокурором, може бути знову подане у ході судового провадження (ч. 3 статті 225 Кримінально-процесуального кодексу). Таким чином, він не був зобов'язаний подавати до суду скаргу на рішення прокурора. Натомість, він безпосередньо звернувся до

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

місцевого суду із заявою надати йому доступ до інформації про спостереження (нагляд), і судом було задоволено його клопотання.

67. Заявник стверджував, що не було підстави для оскарження конституційності відповідного законодавства (згаданого вище), оскільки його правам мав бути наданий захист відповідно до чинного законодавства. Питання стосувалося більше не того, що поліція не виконала розпоряджень суду, а того, що у судах це призвело до жодних наслідків.

2. Оцінка Суду

68. Суд повторює, що єдиним засобом правового захисту для вичерпання заявником є ті, що стосуються стверджуваних порушень й одночасно є доступними та належними. Крім того, у заявника, який вичерпав засіб захисту, який, очевидно, є ефективним і належним, не можливо вимагати спробувати інші, які були доступні, але, ймовірно, не були успішними (див., серед інших, *Aquilina проти Мальти* [ВП], по. 25642/94, § 39, ECHR 1999-III, та *Мікаллеф (Micallef) проти Мальти* [ВП], по. 17056/06, § 58, 15 жовтня 2009).

69. Суд вважає, що в цій справі мета скарги заявника у національних провадженнях і перед Судом не була спрямована проти діяльності органів розслідування як такої, оскільки він не заперечував їх діяльність у таких аспектах, зокрема, як його право на повагу приватного життя. Швидше за все, він скаржився на відсутність справедливого судового розгляду внаслідок перегляду законності заходів спостереження (нагляду) (незалежно від того, чи вони були проведені відповідно до дозволів) та рівноправного доступу сторін до інформації, зібраної у ході застосування заходів спостереження (нагляду).

70. Суд враховує, що заявник належним чином і неодноразово висловлював своє відношення щодо законності здійснення спостереження (нагляду) та відсутності доступу до матеріалів спостереження (нагляду) в національних судах. Суд зазначає, що місцевий суд вжив заходи для виправлення ситуації, коли було надано доступ за клопотаннями заявника. Крім того, ані суд першої інстанції, ані апеляційний суд не запропонували заявникові висловити заперечення щодо будь-яких рішень прокурора чи поліції. Натомість, суди проаналізували законність діяльності щодо спостереження, а також питання про те, чи має заявник мати доступ до матеріалів спостереження, а не відмовив на процедурних підставах.

71. Суд визнає, що за цих обставин заявник не зобов'язаний був використовувати будь-які альтернативні засоби, запропоновані Урядом.

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

З цього слідує, що ця скарга не може бути відхилена через невичерпання національних засобів захисту, і тому заперечення Уряду відхилено. Суд також зазначає, що скарга не є явно необґрунтованою у розумінні пункту 3 статті 35 Конвенції (а), неприйнятною з будь-яких інших підстав. Тому її слід визнати прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

72. Заявник стверджував, що йому не було надано доступу до всієї інформації, зібраної внаслідок застосування заходів спостереження (нагляду). Згідно з його доводами доступ до інформації про спостереження (нагляд) був необхідним, оскільки, по-перше, сторона захисту бажала зробити свій власний вибір доказів, на які слід посилатися у кримінальному процесі, на додаток до доказів обраних прокурором. По-друге, доступ до інформації дозволив би стороні захисту оцінити законність її отримання, тобто оскаржити допустимість доказів, поданих стороною обвинувачення, тобто заперечити допустимість доказів, поданих стороною обвинувачення.

73. Уряд стверджував, що діяльність спостереження (нагляду) щодо заявника була здійснена на підставі дозволів, наданих прокурором та суддею. Крім того, під час судового розгляду місцевий суд розглянув ці дозволи, а також відповідність фактичного здійснення спостереження (нагляду) наданим дозволам. За твердженням Уряду, висновки суду першої інстанції були зафіксовані в протоколах судових слухань від 12 лютого та 15 жовтня 2007 року та у судових рішеннях. Факт того, що суд розглянув зміст матеріалів спостереження (нагляду), також підтверджений був його заявою в протоколі засідання про те, що жодні заходи спостереження (нагляду) не проводились на підставі дозволу від 9 червня 2005 року.

74. Уряд доводив, що заявник мав доступ до всіх доказів, на підставі яких ґрунтувалося обвинувачення, і всі ці докази було досліджено судом. Що стосується обмежень доступу до файлу спостереження (нагляду), то Уряд вважає, що нагляд носив характер секретності та він втратить свою корисність, якщо вся інформація у матеріалах спостереження, включаючи осіб, які брали участь у ньому, буде розкрита. Певна інформація підпадала під захист як державна таємниця відповідно до Закону; проте, як врівноважуючий захід, судді мали доступ до такої інформації. На думку Уряду, судовий нагляд за дозволами та процесу здійснення спостереження на підставі таких дозволів, слід вважати достатнім, оскільки він гарантує захист прав

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

обвинуваченого, з одного боку, та таємність спостереження, з іншого. У цій справі суддя місцевого суду дослідив усі матеріали спостереження. Тому було гарантовано, що матеріали не містили доказів, що виправдовують заявника, які прокурором могли бути приховані. Уряд також зазначив, що заявник не зміг точно пояснити, що він хотів довести, використовуючи нерозкриті матеріали справи або які саме матеріали він хотів отримати з цих матеріалів.

75. Нарешті, Уряд вказав, що засудження заявника було засновано не лише на доказах, отриманих за результатами спостереження. Вони посилалися на рішення апеляційного суду, стверджуючи, що вина заявника була доведена, навіть якщо заперечувані ним докази було б скасовано.

2. Оцінка Суду

76. Суд повторює, що гарантії, передбачені в пункті 3 статті 6, є особливими аспектами права на справедливий судовий розгляд, що передбачено пунктом 1. Виходячи із обставин справи, він вважає за необхідне розглядати твердження заявника відокремлено від положень пункту 3 (b), оскільки це рівнозначно заяві, що він не отримав справедливий судовий розгляд. Отже, він обмежить дослідження питання про те, чи є провадження у цілому справедливим (див. *Edwards проти Сполученого Королівства*, 16 грудня 1992, §§ 33-34, Series A no. 247-B, та *Rowe та Davis проти Сполученого Королівства* [ВП], no. 28901/95, § 59, ECHR 2000-II).

77. Основним аспектом права на справедливий судовий розгляд у кримінальному провадженні, включаючи елементи такого провадження, що відноситься до процедури, має бути змагальним і що між обвинуваченням та захистом має бути рівність сторін. Право на змагальний судовий процес у кримінальній справі означає, що і обвинувачення, і захист повинні мати можливість ознайомитись із матеріалами і прокоментувати зауваження та докази, подані іншою стороною (*Brandstetter проти Австрії*, 28 серпня 1991, §§ 66-67, Series A no. 211). Крім того, пункт 1 статті 6 вимагає, щоб органи прокуратури розкрили стороні захисту будь-які суттєві докази, що їм відомі, за або проти обвинуваченого (див., *mutatis mutandis*, *Rowe та Davis, цит. вище*, § 60).

78. Проте право на розкриття відповідних доказів не є абсолютним. Будь-яке кримінальне провадження може мати конкурентні інтереси, такі як національна безпека або необхідність захищати свідків у випадку ризику репресій або використання таємних методів розслідування злочину, які повинні бути протиставлені правам

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

обвинуваченого (*Доорсон (Doorson) проти Нідерландів*, 26 березня 1996, § 70, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-II). У деяких випадках може бути необхідним приховати певні докази від захисту з метою забезпечення основних прав іншої особи або захисту важливих суспільних інтересів. Однак, згідно з пунктом 1 статті 6 допускаються лише такі заходи, які обмежують права захисту, що є суворо необхідними (див. *Ван Мехелен (Van Mechelen) та інші проти Нідерландів*, 23 квітня 1997, § 58, *Reports* 1997-III). Крім того, для того, щоб гарантувати обвинуваченому справедливий судовий розгляд, будь-які труднощі, які викликають обмеження захисту своїх прав, повинні бути належним чином компенсовані процедурами, яких дотримуються судові органи (див., *mutatis mutandis*, *Rowe та Davis*, цит. вище, § 61, із посиланням на зазначену вище справу *Доорсон та Ван Мехелен*).

79. У випадках, коли приховано докази від захисту на підставі публічного інтересу, це не завдання цього суду вирішувати, чи було таке нерозголошення гостро необхідним, оскільки, як правило, національним судам необхідно оцінювати докази, що надходять до них (див. *Edwards*, процитоване вище, § 34). У будь-якому випадку, багато справ, зокрема і та, що розглядається, де докази, що є предметом розгляду, ніколи не були розкриті, суд не буде мати можливості зіставити громадський інтерес щодо нерозголошення інформації з інтересом обвинуваченого, зважаючи на матеріали справи. Тому він повинен ретельно дослідити процедуру прийняття рішень, щоб забезпечити, наскільки це можливо, дотримання вимог щодо забезпечення змагальності й рівності сторін, включаючи належні гарантії захисту інтересів обвинуваченого (див. *Fitt проти Сполученого Королівства* [ВП], по. 29777/96, § 46, ECHR 2000-II, та *Jasper проти Сполученого Королівства* [ВП], по. 27052/95, § 53, 16 лютого 2000).

80. Більш конкретно, пункт 3 (b) статті 6 гарантує обвинуваченому "достатній час і можливість для підготовки захисту", а отже, означає, що реальна діяльність щодо захисту з його боку може включати все, що є "необхідним" для підготовки до основного судового розгляду справи. Обвинувачений повинен мати можливість організувати свій захист належним чином і без обмежень щодо можливості викласти всі належні аргументи захисту у суді першої інстанції і таким чином вплинути на результат судового розгляду (див. *Cornolly проти Сполученого Королівства* (ріш.), по. 27245/95, 26 червня 1996, та *Моїсеєв проти Росії*, по. 62936/00, § 220, 9 жовтня 2008). Крім того, засоби, якими повинен користуватись кожен, кого звинувачено у вчиненні кримінального злочину, включають можливість ознайомитись з результатами розслідувань, проведених протягом

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

провадження, з метою підготовки судового захисту (див. *C.G.P. проти Нідерландів* (ріш.), по. 29835/96, 15 січня 1997, та *Фуше (Foucher) проти Франції*, 18 березня 1997, §§ 26-38, *Reports* 1997-II). Питання адекватності часу та засобів, наданих обвинуваченому, має бути оцінено із урахуванням обставин кожної конкретної справи (див. *Галстян (Galstyan) проти Вірменії*, по. 26986/03, § 84, 15 листопада 2007, та *Dolenec проти Хорватії*, по. 25282/06, § 208, 26 листопада 2009).

81. Нездатність відкрити стороні захисту докази, які містять дані, що могли б дозволити обвинуваченому виправдати себе або скоротити строк покарання, буде означати відмову у засобах, необхідних для підготовки захисту, а отже, порушення права, гарантованого пунктом 3 (b) статті 6 Конвенції (див. *C.G.P.*, вказано вище). Передбачається, що обвинувачений може вказати конкретні підстави його клопотання (див. *Банденун (Bendenoun) проти Франції*, 24 лютого 1994, § 52, Series A no. 284), і національні суди мають право перевірити обґрунтованість цих причин (див. *C.G.P.*, цит. вище; *Natunen проти Фінляндії*, по. 21022/04, § 43, 31 березня 2009; та *Janatuinen проти Фінляндії*, по. 28552/05, § 45, 8 грудня 2009)

82. Повертаючись до справи, що розглядається, Суд зазначає, що заявник, який вимагав доступ до матеріалів спостереження, в основному обґрунтовував двома підставами. По-перше, він намагався встановити, чи було використання заходів спостереження (нагляду) законним, і, по-друге, він стверджував, що принцип рівності сторін вимагає, аби він мав таку ж саму можливість, як і сторона обвинувачення здійснювати вибір доказів з матеріалів спостереження. Крім того, з аргументів заявника слідує, що у нього виникли певні сумніви щодо того, чи насправді Л. отримав вказівки від поліції, що могло означати незаконне спостереження і призвести до того, що деякі докази були б неприйнятними.

83. Суд зазначає, що, незважаючи на рішення двох місцевих судів, згідно з якими заявник отримав дозвіл на доступ до файлу спостереження, він фактично мав доступ до інформації, яка у будь-якому випадку була б представлена стороною обвинувачення у якості доказу. Крім того, йому було надано доступ до двох дозволів на спостереження, які згодом також додано до матеріалів кримінальної справи.

84. Оскільки заявникові не було надано доступу до решти частини матеріалів, Суд має з'ясувати, чи відповідала застосована процедура прийняття рішень у цій справі вимогам змагальності розгляду та рівності сторін і чи включала вона належні гарантії для захисту інтересів заявника.

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

85. Суд зазначає, виходячи із тверджень Уряду, що місцевий суд дослідив матеріали спостереження і таким чином був спроможний оцінювати законність здійснення заходів спостереження (нагляду) та прийнятність доказів, отриманих шляхом такої діяльності. Уряд в основному посилався на протоколи слухань місцевого суду щодо цього питання.

86. Заявник не заперечив цей факт. Проте у своїй заяві до Верховного Суду він зазначив, що під час провадження у місцевому суді він не був обізнаний, що суд окрім дозволів також розглянув інші матеріали спостереження, і що це було лише підтверджено прокурором в апеляційному суді.

87. Суд вважає, що записи слухань місцевого суду від 12 лютого та 15 жовтня 2007 року дійсно відкриті для різного тлумачення щодо того, якою мірою було перевірено матеріали спостереження. Рішення місцевого суду та апеляційного суду не надають чіткої відповіді на це питання. Крім того, Суд зазначає, що національні суди не надали чітких підстав того, чому була прийнятною відмова заявникові у доступі до невідкритої інформації у матеріалах спостереження. Фактично Суд нагадує, що місцевий суд спочатку дозволив такий доступ - дозвіл, якого не дотрималася поліція, - тоді як апеляційний суд у своєму рішенні, з одного боку, вважав, що немає підстав перевантажувати матеріали кримінальної справи інформацією, яка не стосується справи та, з іншого боку, зробив посилання на таємницю матеріалів спостереження. Проте Суд вважає, що ці зауваження Апеляційного суду були загальними, оскільки вони не були заявлені, та не було доведено, що Апеляційний суд самостійно дослідив матеріали спостереження.

88. Суд вважає, що ця справа відрізняється від, наприклад, згаданих вище справ *Fitt* і *Jasper*, де Суд був задоволений тим, що сторону захисту було проінформовано та було дозволено робити заяви та брати участь у процесі прийняття рішення наскільки це було можливо, і зазначив, що необхідність розкриття інформації завжди була під оцінку судді, який бере участь у розгляді справи, забезпечуючи додаткову, важливу гарантію. У таких справах Суд не встановлював порушення пункту 1 статті 6 Конвенції. У цій справі, навпаки, заявник лише заднім числом дізнався від прокурора про те, що місцевий суд розглянув матеріали спостереження. Більше того, він не був поінформований ні про причини нерозголошення інформації, ні про характер нерозкритих доказових матеріалів, і навіть ні про те, чи дійсно матеріали спостереження містять будь-які нерозкриті суттєві докази. Суд вважає, що процедура, якої дотримуються судові органи у цій справі, не змогла належним чином компенсувати (адекватно

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

врівноважити) труднощі, завдані захисту, через обмежений доступ до матеріалів спостереження. Сторона захисту не була належним чином проінформована про позицію місцевого суду щодо того, чому це було вкрай необхідно для обмеження їх прав, і вони не мали можливості представляти свої контраргументи на такі міркування. Стосовно цього Суд також звертає увагу на подальшу судову практику Верховного Суду, а саме суд першої інстанції, навіть якщо йому не дозволено розкривати матеріали щодо спостереження, може висловити свою позицію щодо законності спостереження, його позиція повинна бути відображена у протоколі судового слухання і, у разі необхідності, у рішенні суду.

89. Крім того, Суд у цьому контексті зазначає, що місцевий суд спочатку дозволив доступ заявникові до матеріалів спостереження, що означало відсутність жодних наявних підстав для обмеження такого доступу, та вважав, що це має якесь важливе значення для захисту, - але не зміг вжити адекватних заходів щодо забезпечення дотримання слідчими органами своїх наказів. Також це питання не було предметом розгляду у подальшому у рішеннях національних судів.

90. За цих обставин Суд не вважає, що процедура, яка застосовувалася для вирішення питання розкриття доказів, відповідає вимогам щодо забезпечення змагальності та рівності сторін або містила адекватні гарантії захисту інтересів обвинуваченого. З цього випливає, що мало місце порушення статті 6 Конвенції.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

91. Стаття 41 Конвенції передбачає:

“Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.”

92. Уряд стверджував, що у своїй заяві, поданій до Суду 28 листопада 2008 року, заявник зазначив, що, оскільки його задача – це отримати відновлення провадження у національному суді, він відмовляється від справедливої сатисфакції, пов'язаної із його заявою. Відповідно, Уряд звернувся до Суду із проханням повністю відхилити заяву заявника.

93. Суд зазначає, що згідно з правилом 60 Регламенту Суду заявник, який бажає отримати рішення про справедливую сатисфакцію згідно зі статтею 41 Конвенції, повинен пред'явити конкретну вимогу щодо цього (п. 1). Заявник має подати докладні відомості про всі претензії у встановлений строк для подання зауважень заявника по суті (п.2).

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

94. У цій справі зауваження заявника щодо суті справи та його вимоги щодо справедливої сатисфакції були опубліковані 9 вересня 2010 року, тобто в строк, який закінчився 13 вересня 2010 року. Суд не вважає, що попередні твердження заявника щодо справи були безповоротними або рішучими. Таким чином, вимоги заявника щодо справедливої сатисфакції не можуть бути відхилені на цій підставі.

А. Шкода

95. Заявник вимагав ЕЕК 58 140 (3 716 євро) на відшкодування матеріальної шкоди. Це була сума, яку він заплатив Державному казначейству на підставі рішення щодо його засудження. Вона включала в себе гроші, отримані від злочину, відшкодування експертного збору та компенсаційних зборів. Що стосується моральної шкоди, заявник вимагав 10 000 євро.

96. Уряд стверджував, що суми, які заявник мав сплачувати на підставі рішення про притягнення до відповідальності, не можна розглядати як матеріальну шкоду. Вони також частково оскаржили суму, яку вимагає заявник. Що стосується моральної шкоди, Уряд стверджував, що заявник мав можливість подати запит на відновлення його справи, якщо Суд визнав порушення; отже, Уряд вважає, що встановлення факту порушення є достатньою компенсацією. Якщо Суд вирішить встановити суму у порядку справедливої сатисфакції, то Уряд залишатиме встановлення розумної суми за моральну шкоду Суду.

97. Суд не може спекулювати щодо того, яким може бути результат розгляду справи, якщо не було порушення Конвенції (див., наприклад, *Яллог (Jalloh) проти Німеччини* [ВП], по. 54810/00, § 128, ECHR 2006-IX, та *Мартіні (Martini) проти Франції* [ВП], по. 58675/00, § 59, ECHR 2006-VI). Він вважає, що недостатньо доказів причинно-наслідкового зв'язку між встановленим порушенням та матеріальною шкодою, якої зазнав заявник. Отже, звідси слідує, що немає підстав для присудження по цьому пункту сплати. З іншого боку, Суд присуджує заявникові 5 200 євро відшкодування моральної шкоди плюс будь-який податок, який може бути стягнуто з нього.

В. Судові та інші витрати

98. Заявник також вимагав ЕЕК 295766 (18 903 євро) на покриття витрат, понесені в національних судах, та ЕЕК 119136,44 (7 641 євро) за ті, що були понесені в Суді.

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

99. Уряд вважає, що витрати, понесені в національних судах, повинні бути відхилені, оскільки суми, заявлені заявником, були надмірними.

100. Відповідно до прецедентної практики Суду заявник має право на відшкодування судових витрат лише у тому випадку, якщо було доведено, що вони фактично і неминуче були понесені та є обґрунтованими щодо розміру. У цій справі, беручи до уваги документи, що знаходяться у його розпорядженні та зазначені вище критерії, Суд вважає за належне призначити суму в розмірі 3 000 євро, що покриває витрати у всіх аспектах.

С. Пеня

101. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє, що* було порушено статті 6 Конвенції;
3. *Постановляє*
 - (а) що держава-відповідач має сплатити заявникові упродовж трьох місяців з дня, коли рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, такі суми:
 - (i) 5,200 (5 тисяч 200 євро), та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 3,000 (три тисячі євро), та додатково суму будь-якого податку, який може бути стягнуто з заявника, щодо судових та інших витрат;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсотки;
4. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 6 березня 2012 року, відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Сорен Нільсон
(Søren Nielsen)

Секретар

Ніна Ваджич
(Nina Vajić)

Голова

Leas v. Estonia

© Переклад Олександра Дроздова, Олени Дроздової, Юлії Ісаєвої

**Рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ)
«Леас проти Естонії» від 6 березня 2012 року
Заява № 59577/08
(прес-реліз)**

Заявник скаржився на порушення його права на справедливий суд з огляду на обмеження йому в доступі до матеріалів спостереження (нагляду) у кримінальному провадженні проти нього.

ЄСПЛ у зв'язку з цим констатував:

1. порушення статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

Анотація:

Заявник був підозрюваний у проханні та одержанні неправомірної вигоди, яка полягала у сприянні успішній участі ТОВ у тендерному аукціоні з проведення ремонтних робіт декількох об'єктів, що перебували на балансі місцевої влади. Надалі, прокурором, а пізніше головою суду в різний період часу були надані дозволи на проведення спостереження (нагляду) за заявником та здійснення прослуховування, приховане спостереження та аудіозапис заявника, представників товариства відповідно.

5 липня 2005 року заявник та представник Товариства були затримані в автомобілі заявника. З протоколу затримання також слідувало, що в бардачку автомобіля були знайдені грошові кошти в поліетиленовому пакеті в розмірі ≈5430 ЄВРО.

В подальшому, у процесі досудового розслідування, заявник неодноразово вимагав від органів прокуратури файли та записи проведених спостережень, оскільки матеріали справи містили лише окремі факти, які були виокремлені та долучені прокурором в якості доказу винуватості заявника. Однак, прокурор відмовив у наданні такої інформації з огляду на те, що *«...це може зашкодити кримінальному провадженню або призвести до кримінального правопорушення.»*

Заявник повторно звернувся до прокуратури та суду з вимогою надати дозволи на спостереження та матеріали спостережень у повному відтворенні. Однак, в кінцевому результаті стороні захисту не вдалося ознайомитися з такими записами.

По завершенню судового розгляду, відносно заявника було ухвалено обвинувальний вирок у вчиненні злочину з одержання неправомірної вигоди. Заявником здійснювались дії щодо оскарження

в іроку до вищестоящих судів, проте судами такі скарги визнавались

н

е

о

б

г

р

у

н

т

о

в